

Zpráva z konference *Dějepis. Dějepis? Dějepis!!!*

Olomouc, 14.–15. září 2023

Konferenci pořádala Asociace pro didaktiku dějepisu, z. s.¹ Účastníci a účastnice, studenti a studentky, učitelé a učitelky, didaktici a didaktičky zaplnili přednáškový sál dr. Milady Paulové na Palackého univerzitě v Olomouci. Konference byla rozdělena do sedmi panelů a vystupovalo 22 řečníků.² Zpráva se snaží pokrýt šíři témat a následných diskuzí, aby představila, čím se nyní didaktika dějepisu zabývá a jak dokáže reagovat na otázky, které ve společnosti rezonují. V září 2023 to byla například tato témata: Proč nebyl prodloužený projekt *Dějepis+?*³ Proč je ve veřejném prostoru a na sociálních sítích tolik probírána badatelská učebnice *Soudobé dějiny* z nakladatelství Fraus?⁴ Jak bude vypadat nový Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání (dále jen

1) Asociace pro didaktiku dějepisu vznikla na podzim 2021 na základě usnesení didaktiků a didaktiček dějepisu z většiny tuzemských kateder vzdělávajících budoucí učitele a učitelky dějepisu a také kolegů a kolegyně z dalších spřízněných pracovišť. ADD – Asociace pro didaktiku dějepisu, z. s. [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://adidej.cz/>. Tato konference byla první, kterou asociace s podporou Katedry historie Filozofické fakulty Palackého Univerzity v Olomouci a Katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci pořádala.

2) *Dějepis. Dějepis? Dějepis!!!* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.upol.cz/nc/fr/kalendar/akce/clanek/dejepis-dejepis-dejepis/>.

3) Např. Markéta BOUBÍNOVÁ, *Chválený projekt Dějepis+ skončí, ministerstvo krok nevysvětlilo* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1198899/chvaleny-projekt-dejepis-skonci-ministerstvo-krok-nevysvetlilo/>; Tomáš FEŘTEK, *Nechod Vašku s pány na led aneb jak dějepisáři narazili* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/vzdelavani/nechod-vasku-s-pany-na-led-aneb-jak-dejepisari-narazili-a-dalsi>.

4) Např. Martin GROMAN – Michal STEHLÍK, *Učí se naše děti historii podle špatné učebnice, jak tvrdí Ústav pro studium totalitních režimů?* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1204381/uci-se-nase-deti-historii-podle-pochybne-ucebnice-jak-tvrdi-ustav-pro-studium-totalitnich-rezimu/>.

RVP ZV) pro dějepis? A neměl být už dávno hotový? Jak jisté místo má v rámci dějepisného vyučování badatelská výuka podporující historickou gramotnost?

Výše nastíněné aktuální problémy reflektovaly již úvodní příspěvky. Jaroslav Pinkas svoji zkušenost s veřejnou diskuzí nejen na téma *Napište srozumitelný důvod, proč se do učebnice nevejde...* zasadil do mezinárodního kontextu. Kdy skončí často marné vysvětlování, že dnešní cíle vzdělávání už nejsou osvojit si jasně danou interpretaci dějin, ale rozvinout historické myšlení? Že fakta nejsou ústřední nástroj pohledu na minulost, ale nezbytný základ pro rozvoj historického myšlení? V Kanadě probíhaly v roce 1992 diskuze kolem seriálu *The Valour and the Horror*, který opustil tradiční narativ heroických vojáků ve válce a vzbudil poprask nejen ve školství. V Austrálii v letech 2009–2013 vypukla bouře nevole kolem dějepisného kurikula, které je dnes považováno za jedno z nejlépe strukturovaných na světě. V Kanadě byly debaty zapomenuty za dva roky a v Austrálii za několik měsíců. Za jak dlouho utichnou spory kolem učebnice u nás? Kamil Činátl představil dějepis jako metaforu ekosystému lesa, který se proměňuje. Dějepisáři jsou lesníci řešící situace, jež v lese nastávají (například radikalizace společnosti, pandemie covid-19, ruská agrese na Ukrajině, nová média a technologie...). V lese jsou i houbaři, myslivci, developeři, kteří mají také své zájmy. Jak reagovat na proměny ekosystému? Co zmůže dějepis s prezentismem? Jak reagovat na kulturní války o minulosti? Dozrál čas na revizi chronologie a velká vyprávění? Jak využívat AI v rámci dějepisné badatelské výuky? Václav Sixta navázal otázkou: *Proč uvažovat o historickém vzdělávání ve vztahu k antropocénu?* Inspirací nám může být *Thinking historically for Canadian's future*.⁶ Jak lidé čelili výzvám v minulosti? Lze využít historickou zkušenost života v udržitelném vztahu s životním prostředím?

V panelu *Spolupráce škol s institucemi* Xenie Penížková (Archiv bezpečnostních složek) a Martin Sovák (Státní oblastní archiv v Praze) představili svůj pohled na současný počáteční stav archivní edukace. Příležitost vidí v tom, že archivy mohou učit kritice pramenů (to, co je psáno, bylo tak i ve skutečnosti?) a mohou vybírat vhodné zdroje pro badatelskou výuku. Představili aktuální

5) Jan ZEMAN, *Jak probíhá revize RVP?* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/jak-probiha-revize-rvp-zeptali-jsme-se-clenu-jednotlivych-pracovnich-skupin/>.

6) *Thinking Historically for Canada's future* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://thinking-historically.ca/>.

podobu exkurzí a edukačních programů pro žáky ve svých archivech.⁷ V rámci navazující diskuze byly jak ryze praktické dotazy: „Co dělat, když místní archiv odmítá dělat exkurze?“, tak didaktické: „Jak se pozná kvalitní program v archivu?“, což byla předehra dalšího vystoupení o revizi RVP ZV, protože jeden z navrhovaných očekávaných výstupů RVP ZV tehdy zněl: „Žák absolvuje kvalitní edukační program v paměťové instituci.“ V rámci diskuze došlo ke shodě, že konkretizace pomůže oběma stranám. Martina Krsková prezentovala svůj historický kroužek při Základní škole Sv. Čecha v Chocni, v jehož rámci pracují na celoročních projektech zakončených publikací, videi a výstavou s edukačními programy. Během posledních let se žákům podařilo zpracovat témata jako *Chocen za první republiky*,⁸ *Rok 1989 v Chocni*,⁹ či *Objevujeme choceňské památky*.¹⁰ Pohled z druhé strany přidala Hana Stoklasová, která vysvětlovala, jak se snaží jako Univerzita Pardubice navázat kontakt s gymnázii (nabídnout propojení s akademickými a výzkumnými pracovníky, ukázat fungování univerzity, podpořit při prezentaci výsledků), ale nedaří se jim to. Základní školy jsou pro ně spíše doplňkové, ale právě spolupráce se Základní školou v Chocni ukazuje, jak propojení může fungovat. Zaujetí publika bylo zřejmé i podle množství otázek, kterými diskutující Martinu Krskovou zahrnuli. „*Jak se aktivity promítají do hodnocení žáků?*“ „*Nijak, mají dobrý pocit, plně vernisáže, spolužáci rádi chodí na jejich edukační programy. Jo a dostanou na závěr ředitelskou pochvalu.*“

Název panelu *Co s učebnicemi?* představil tři pohledy na učebnice. Pohled historika Jakuba Rašky, který zkoumal korpus pěti učebnic pro 8. třídy a sledoval, jaký příběh vyprávějí. Kristýny Novákové, jež pomocí korpusové lingvistiky prozkoumala tři období v učebnicích 20. století. A Martina Šorma, který představil problémy, s nimiž se setkávají autoři badatelské učebnice pro 7. a 8. třídu základní školy. Z panelu plyne několik doporučení pro práci na učebnicích: hodnotově nesledovat jeden dominantní příběh, ale pluralitu příběhů a zkušeností, snížit počet informací na úkor interpretace a empatie, mít

7) Krok za krokem za našimi (slavnými) předky. Genealogické prameny ve středočeských archivech [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <http://www.soapraha.cz/Aktuality/?id=6239>.

8) Chocen za první republiky [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.zschocen.cz/aktivity/kulturni/chocen-za-prvni-republiky.47>.

9) Rok 1989 v Chocni [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.zschocen.cz/aktivity/kulturni/rok-1989-v-chocni.40>.

10) Objevujeme choceňské památky [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.zschocen.cz/aktivity/kulturni/objevujeme-chocenske-pamatky.25>.

promyšlená klíčová slova a opakovaně otevírat diskuze, do jakých funkčních celků rozdělit kapitoly učebnice v 7. a 8. třídách.

Panel *Příklady dobré praxe* byl zároveň i streamován, řada účastníků možnost připojit se online využila. Každý příspěvek byl jiný. Pavel Žalský představil, jak pracuje ve škole se staršími dějinami, aby nebyly upozaděny. Jeho klíč je aktualizace. Je athénská demokracie matkou té naší? Proč byl zavražděn Caesar a jak se projevuje krize společnosti dnes? Proč většina Britů fandí monarchii? Jak se stylizuje absolutistický panovník a existuje dnes ještě někde? Proč je Velká Británie zemí čaje? Jak lidé ve středověku zareagovali na epidemie?¹¹ Zdeněk Polách představil stolní hru *Westphalia*¹² věnující se závěru třicetileté války. Podle autora příspěvku hra může pochopit motivace a cíle válčících stran, geografii Svaté říše římské a Nizozemí i způsoby, jakými se v tehdejší době vyjednávalo. Štěpán Černoušek popsal průběh a výstupy projektu *GULAG XR*.¹³ Gulagy nejsou přeměněny na muzea, navíc i z jiných důvodů není reálné je se žáky navštívit, díky projektu je však možné žákům tato vzdálená místa přiblížit pomocí videí, komiksů, rozšířené a virtuální reality.

Druhý den konference umožnil delší diskuze po jednotlivých panelech. Na začátku Jaroslav Najbert a Milan Ducháček nastínili aktuální stav velké revize RVP ZV. Mohli jsme nahlédnout do druhé verze očekávaných výstupů včetně jejich popisů a zdůvodnění. Očekávané výstupy vzbudily nadějná očekávání. Některé záležitosti však vyvolaly obavy, například jak a kdy se vyřeší vztah klíčových kompetencí a gramotností. Martin Šorm naboural posluchačům a posluchačkám zažitý pohled na středověk. Jeho nihilistická analýza, jak ji nazval jeden z diskutujících posluchačů, zbořila zažité stereotypy o středověku a ukázala na bílá místa v didaktice dějepisu. Ta se různě lepí a látají, vznikla například cvičení v aplikaci *HistoryLab* pro starší období či další badatelské lekce s tímto zaměřením, ale nikdy neproběhla hlubší debata.

Závěrečné dva panely byly věnované měření a hodnocení. Radmila Prchal Pavlíčková a Pavla Sýkorová představily různé přístupy ke zkoumání

11) Některé lekce jsou dostupné veřejnosti, např. *Proč je Velká Británie zemí čaje?* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://lms.historylab.cz/katalog/cviceni/proc-je-velka-britanie-zemi-cape-a-dalsi-v-ramci-vzajemneho-uceni> [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://sites.google.com/hladnov.info/vzajemneuceniplus/domovsk%C3%A1-str%C3%A1nka?authuser=0>.

12) *Westphalia* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://boardgamegeek.com/boardgame/290380/westphalia>.

13) *GULAG XR* [online], [citováno dne: 26. 11. 2023]. Dostupné z: <https://gulagxr.eu/cs>.

historické gramotnosti žáků pomocí cvičení v aplikaci HistoryLab. Irena Kapustová ukázala výsledky dotazníkového šetření na téma učebnice *Soudobých dějin* z nakladatelství Fraus, HistoryLabu a projektu Dějepis+. Průběžné výsledky těchto dotazníků přinesly řadu grafů, kterým zatím chyběl interpretační rámec. Projekt Dějepis+ byl hodnocen jako šance, která přinesla nový pohled na možnosti výuky, nové materiály a rozšíření používaných metod. Julie Janková představila sebehodnocení tří ročníků studentů učitelství dějepisu v Ostravě. Pomocí otevřeného kódování analyzovala 54 vizí studentů a studentek. Budoucí učitelé se vymezují proti tomu, co zažili ve výuce oni, a výklad považují za přežitou formu výuky. Zároveň chtějí usilovat o kombinaci badatelské a tradiční výuky. Právě tento rozpor byl silným tématem následující diskuze. Z ní vyplynulo, že badatelská výuka a výklad nestojí proti sobě. Součástí badatelské výuky může být výklad, funkční využití faktů je složkou badatelské výuky. Podobně zápis z hodiny může být reflexí toho, co se žáci v hodině naučili (a nejsou to jen fakta, ale i badatelské dovednosti).

Již v rámci konference se objevovala otázka, zda toto setkání zakládá tradici pravidelných konferencí didaktiky dějepisu. Narozdíl od jiných předkládaných otázek se na tuto našla okamžitě jasná odpověď: Na viděnou za rok v Liberci.

PhDr. Pavla Sýkorová

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty
Univerzity Karlovy
(studentka doktorského programu)
sykorova.pavla@gmail.com

DOI: 10.14712/30298393.2025.8